28/10/2020

28η Οκτωβρίου 1940: Το χρονικό μιας μεγάλης ημέρας

/ Επικαιρότητα

«Νύκτα, στις 3 με ξυπνούν…. Έρχεται ο Γράτσι. Πόλεμος!» αυτά γράφει στο Ημερολόγιο του ο Ιωάννης Μεταξάς περιγράφοντας το ξημέρωμα της 28ης Οκτωβρίου 1940 το οποίο έμελλε να αποτελέσει την αφετηρία μιας ακόμη ένδοξης πτυχής της Ελληνικής ιστορίας.

Γράφει ο Νικόλαος Ζαΐμης

Ο Μεταξάς μέσα σε λίγα λεπτά κλήθηκε να δώσει μια απάντηση στο τετελεσμένο τελεσίγραφο της Ιταλίας. Παραδίνεστε εντός ολίγον ωρών ή πόλεμος. Η ιστορία δεν του άφηνε περιθώρια. Ο Ελληνικός λαός δεν ξέρει τι θα πει παραδίδω την πατρίδα μου. Και τότε μια φράση βγαίνει από το στόμα του. «Ώστε λοιπόν έχουμε πόλεμο». Αυτή τη φράση η κοινή γνώμη τη μετέφρασε στο περίφημο ΟΧΙ που έμεινε στην ιστορία.

Οι Έλληνες που κλήθηκαν να πολεμήσουν, μέσα σε λίγες ώρες θα γέμιζαν κάθε μορφής όχημα για να βρεθούν στη πρώτη γραμμή του πολέμου. Ενός πολέμου άνισου κατά την άποψη πολλών. Οι μάχες και η δίψα για την ελευθερία όμως ανέτρεψαν κάθε προγνωστικό.

Η κήρυξη του πολέμου

Στο διάστημα που προηγήθηκε μέχρι και την 28ης Οκτωβρίου 1940 ήταν διάχυτο το κλίμα που προμήνυε πως οι Ιταλοί δεν θα αργήσουν να επιτεθούν. Στις **15 Αυγούστου 1940** είχε γίνει ο τορπιλισμός της ΕΛΛΗΣ, μια πράξη που έκρουσε το πρώτο καμπανάκι του πολέμου, με τις προκλητικές ενέργειες να συνεχίζονται και τους επόμενους μήνες. Μέχρι την ώρα που οι Ιταλοί πήραν την απόφαση για να επιτεθούν.

Κηφισιά, 3 τα ξημερώματα, Δευτέρα 28 Οκτωβρίου 1940. Ο πρεσβευτής της Ιταλίας **ΕμμανουέλεΓράτσι,** καταφτάνει στο σπίτι του **Ιωάννη Μεταξά** όπου αιφνιδιαστικά επιδίδει στον Έλληνα Πρωθυπουργό τελεσίγραφο με το οποίο, αφού αρχικά εκτοξεύονται εναντίον της Ελλάδας οι γνωστές μομφές για παραβίαση της ουδετερότητας, επιζητείται η συναίνεση της στην κατάληψη στρατηγικών σημείων του εδάφους της.

«Η ουδετερότης της Ελλάδος απέβηολονέν και περισσότερον απλώς και καθαρώς φαινομενική. Η ευθύνη δια την κατάστασιν ταύτην πίπτει πρωτίστως επί της Αγγλίας και επί της προθέσεώς της όπως περιπλέκη πάντοτε άλλας χώρας εις τον πόλεμον. Η Ιταλική Κυβέρνησις θεωρεί έκδηλον ότι η πολιτική της Ελληνικής Κυβερνήσεως έτεινε και τείνει να μεταβάλη το ελληνικόν έδαφος, ή τουλάχιστον να επιτρέψη όπως το ελληνικόν έδαφος μεταβληθή εις βάσιν πολεμικής δράσεως εναντίον της Ιταλίας. Τούτο δεν θα ηδύνατο να οδηγήση ή εις μίαν ένοπλονρήξιν μεταξύ της Ιταλίας και της Ελλάδος, ρήξιν την οποίαν η Ιταλική Κυβέρνησισέχει πάσαν πρόθεσιν να αποφύγη. Όθεν, η Ιταλική Κυβέρνησισκατέληξεν εις την απόφασιν να ζητήση από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν -ως εγγύησιν δια την ουδετερότητα της Ελλάδος και ως εγγύησιν δια την ασφάλειαν της Ιταλίας- το δικαίωμα να καταλάβη δια των ενόπλων αυτής δυνάμεων, δια την διάρκειαν της σημερινής προς την Αγγλίαν ρήξεως, ωρισμένα στρατηγικά σημεία του ελληνικού εδάφους. Η Ιταλική Κυβέρνησις ζητεί από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως μη εναντιωθή εις την κατάληψιν ταύτην και όπως μη παρεμποδίση την ελευθέρανδιέλευσιν των στρατευμάτων των προοριζομένων να την πραγματοποιήσωσι. Τα στρατεύματα ταύτα δεν παρουσιάζονται ως εχθροί του ελληνικού λαού και η Ιταλική Κυβέρνησις δεν προτίθεται ποσώς, δια της προσωρινής κατοχής στρατηγικών τινών σημείων, επιβαλλομένης υπό της ανάγκης των περιστάσεων και εχούσης καθαρώς αμυντικόν χαρακτήρα, να θίξη οπωσδήποτε την κυριαρχίαν και την ανεξαρτησίαν της Ελλάδος. Η Ιταλική Κυβέρνησις ζητεί από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν όπως δώση αυθωρεί εις τας στρατιωτικάς αρχάς τας αναγκαίας διαταγάς ίνα η κατοχή αυτή δυνηθή να πραγματοποιηθή κατά ειρηνικόν τρόπον. Εάν τα ιταλικά στρατεύματα ήθελονσυναντήσηαντίστασιν, η αντίστασις αυτή θα καμφθή δια των όπλων και η Ελληνική Κυβέρνησις θα έφερε τας ευθύνας, αι οποίαιήθελονπροκύψη εκ τούτου»

ανέφερε το τελεσίγραφο.

Ο Ιωάννης Μεταξάς και ο Εμμανουέλε Γκράτσι

Ο Μεταξάς καλούνταν να απαντήσει στο αίτημα της Ρώμης έως τις 6 το πρωί, οπότε και θα εισέβαλλε ο ιταλικός στρατός στο ελληνικό έδαφος. Αφού διάβασε προσεκτικά το κείμενο της διακοίνωσης, αρκέστηκε, απορρίπτοντας το περιεχόμενο της, να παρατηρήσει με έκδηλη θλίψη, αλλά αποφασιστικά: **«Alors, c' est la guerre»**. Ακολούθως ο Μεταξάς ενημερώνει τον βασιλιά Γεώργιο Β' ενώ, καλεί στο τηλέφωνο τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Στρατού, Αλέξανδρο Παπάγο, για να τον ενημερώσει σχετικά με την κήρυξη της άμεσης εκτέλεσης του Σχεδίου Επιστράτευσης.

Στα Βορειοηπειρωτικά βουνά, πριν καλά καλά φτάσει η ώρα της τελικής προθεσμίας του τελεσιγράφου, οι Ιταλοί επιτίθενται. Ο Άγγελος Τερζάκης γράφει για εκείνο το ξημέρωμα: «Η εξουθενωτική νεροποντή, η λάσπη, η ομίχλη, το κρύο, οι αστραπές και οι βροντές από κάθε σημείο του ορίζοντα, συμφύρονταν με τους θορύβους των όπλων και τη λάμψη των οβίδων, αλλά και με τον βόμβο των αεροπλάνων, συνθέτοντας εικόνα κόλασης».

«Νυν υπέρ πάντων ο αγών»

Ο Ιωάννης Μεταξάς, ο οποίος προηγουμένως κλήθηκε μέσα σε λίγα λεπτά να αποφασίσει για την τύχη του λαού του, απηύθυνε διάγγελμα προς τον Ελληνικό λαό, λέγοντας:

«Η στιγμή επέστη που θα αγωνισθώμεν δια την ανεξαρτησίαν της Ελλάδος, την ακεραιότητα και την τιμήν της. Μολονότι ετηρήσαμεν την πλέον αυστηράν ουδετερότητα και ίσην προς όλους, η Ιταλία, μη αναγνωρίζουσα εις ημάς το

δικαίωμα να ζώμεν ως ελεύθεροι Έλληνες, μου εζήτησε σήμερον την 3ην πρωινήν την παράδοσιν τμημάτων του εθνικού εδάφους, κατά την ιδίαν αυτής βούλησιν, και μου ανεκοίνωσεν ότι, προς κατάληψιν αυτών, η κίνησις των στρατευμάτων της θα ήρχιζε την 6ην πρωινήν. Απήντησα εις τον ιταλόνΠρέσβυν ότι θεωρώ και το αίτημα αυτό καθ' εαυτό και τον τρόπον με τον οποίον γίνεται τούτο ως κήρυξιν πολέμου της Ιταλίας κατά της Ελλάδος. Τώρα θα αποδείξωμεν εάν πράγματι είμεθα άξιοι των προγόνων μας και της ελευθερίας, την οποίαν μας εξησφάλισαν οι προπάτορές μας. Όλον το Έθνος ας εγερθήσύσσωμον. Αγωνισθήτε δια την Πατρίδα. τας γυναίκας, τα παιδιά σας και τας ιεράς μας παραδόσεις. Νυν υπέρ πάντων ο αγών».

Αναχώρηση για το μέτωπο μέσα σε κλίμα χαράς

Ένα διαφορετικό ξημέρωμα

Η Αθήνα ξυπνά από τις καμπάνες των εκκλησιών και από το σφύριγμα των σειρήνων που υποδηλώνουν την έναρξη του πολέμου. Παρά το γεγονός ότι επρόκειτο για πόλεμο η ατμόσφαιρα τόσο στην Αθήνα όσο και στην επαρχία ήταν εορταστική. Οι πολίτες φαίνονταν ψύχραιμοι. Αντί του φόβου επικρατεί ο ενθουσιασμός και η αισιοδοξία. «Κάποιος θέλησε να πνίξει την Ελλάδα. Νιώσαμε τα κρύα δάχτυλα γύρω από το λαιμό μας. Ανατριχιάσαμε. Ύστερα μονομιάς ξύπνησε η φύση μας. Σφίξαμε τα δόντια και κάναμε πόλεμο», **γράφει ο Γιώργος Θεοτοκάς** εκείνη την ημέρα.

Και πράγματι, η φύση του Έλληνα ξύπνησε. Προτού καν δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης το διάταγμα για την κήρυξη της Επιστράτευσης, οι δρόμοι κατακλύζονται από πολίτες κατευθύνονται στους στρατώνες, τραγουδώντας στοιβαγμένοι σε κάθε μέσο. Το ίδιο επικρατεί σε κάθε γωνιά της Ελληνικής επικράτειας. Ακόμα και άνθρωποι που βρίσκονταν μακριά από τα γεγονότα ή ήταν εξόριστοι ενεργούσαν με την ίδια χαρά. Ήθελαν να βρεθούν στο μέτωπο για να υπερασπιστούν την τιμή και τις αξίες της πατρίδας. Από τους πρώτους **ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος,** που τότε ήταν πολιτικός εξόριστος στην Κάρυστο. «Θέτω τον εαυτό μου εις διάθεσης Έθνους, Βασιλέως και Κυβερνήσεως….Λαός ολόκληρος ενθουσιώδης και αποφασισμένος», γράφει. Όλη η Ελλάδα μια γροθιά ενωμένη απέναντι στον εχθρό.

Τοὺς γνωρίζωμεν καλά! Εἶνε οἱ δειλοὶ δολοφόνοι τῆς Τήνου

'Ασύρματος

Δευτέρα 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΛΑ!

ΗΡΧΙΣΑΝ ΣΗΜΕΡΟΝ ΑΙ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΑΙ

Τὸ πρῶτον ἀνακοινωθὲν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου

Πρωΐνοι συναγερμοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας

Ὁ Βασιλεὺς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πρωτευούσης

Τὸ Ἔθνος σύσσωμον ἀντιμετωπίζει τὴν θρασύδειλον πρόκλησιν τῶν Ἰταλῶν

Η ΖΩΗ ΜΑΣ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πατρίδος

Τὸ Διάγγελμα τοῦ Βασιλέως

Το πρωτοσέλιδο της εφημερίδας Ασύρματος

Στο μέτωπο

Την 28η Οκτωβρίου οι ελληνικές δυνάμεις, υπό τις διαταγές του Αρχιστρατήγου πλέον Αλέξανδρου Παπάγου, συμποσούνταν σε πέντε σώματα στρατού, δηλαδή 15 μεραρχίες πεζικού, 1 μεραρχία ιππικού και 4 ταξιαρχίες πεζικού. Η ιταλική επίθεση

έλαβε τη μορφή εισβολής σε δυο τομείς, Πίνδου και Ηπείρου. Από τον Γράμμο μέχρι τον Ιόνιο. Την πρώτη ημέρα η ιταλική επίθεση προερχόταν από την κοιλάδα του Δρίνου με στόχο τα Γιάννενα.

Στο μέτωπο της Ηπείρου, η σύμπτυξη εκτελέστηκε σύμφωνα με το επιτελικό σχέδιο χωρίς ουσιαστικές απώλειες σε ανθρώπους και υλικό, με τον διοικητή της 8ης Μεραρχίας **Χαράλαμπο Κατσιμήτρο** να έχει να αντιμετωπίσει το 25ο Σώμα Στρατού Τσαμουριάς, που συγκροτούσαν δύο μεραρχίες πεζικού, «Σιένα» και «Φερράρα», μια ιππικού και μια τεθωρακισμένων, αυτή των «Κενταύρων».

Ο υποστράτηγος Χαράλαμπος Κατσιμήτρος με Επιτελείς του

Στην Πίνδο, εκδηλώθηκε με ταχύτητα και αποφασιστικότητα η επίθεση της 3ης Μεραρχίας Αλπινιστών, της γνωστής ως «Τζούλια», κατά τον ελληνικών γραμμών που κατείχαν την περιοχή μεταξύ του ποταμού Αλιάκμονα και του όρους Σμόλικας. Η ελληνική δύναμη που κλήθηκε να αντιμετωπίσει τους Ιταλούς υπάγονταν στο Τμήμα Στρατιάς Δυτικής Μακεδονίας με Διοικητή τον Αντιστράτηγο Ιωάννη Πιτσίκα. Ειδικότερα με την προάσπιση του συγκεκριμένου χώρου είχε επιφορτιστεί το Απόσπασμα Πίνδου με διοικητή τον Συνταγματάρχη Κωνσταντίνο Δαβάκη.
Το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν

Την πρώτη ημέρα είχε ήδη επιβεβαιωθεί το ισχυρό απόθεμα ψυχικής και ηθικής δύναμης των Ελλήνων. Τις πρώτες απογευματινές ώρες εκδόθηκε και το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν, το οποίο έλεγε: *«Εδώ Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών. Έκτακτο ανακοινωθέν. Αι ιταλικαίστρατιωτικαί δυνάμεις προσβάλλουν από της 5.30 πρωινής της σήμερον τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της ελληνοαλβανικής μεθορίου. Αι ημέτεραι δυνάμεις αμύνονται του Πατρίου*

Εδάφους».

Στιγμές από τις σκληρές μάχες έναντι των Ιταλών

Η αρχή μιας νικηφόρας πορείας και η ελπίδα στον Θεό

Η συμμετοχή του λαού στον αγώνα αυτό που άρχιζε υπήρξε θερμή και ενθουσιώδης, θυμίζοντας στους παλαιότερους την ατμόσφαιρα που επικρατούσε κατά την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων. Το ηθικό των στρατιωτών στο μέτωπο παρέμεινε όλους τους μήνες που θα ακολουθήσουν ακμαίο, φέρνοντας νικηφόρα αποτελέσματα και την απελευθέρωση για ακόμη μια φορά της Βορείου Ηπείρου.

Όπως αποδεικνύεται εκ του αποτελέσματος, ο Έλληνας στρατιώτης δεν λιγοψύχησε. Η αγανάκτηση για την άδικη ιταλική επίθεση και τις ύπουλες ενέργειες που είχαν προηγηθεί, το ελληνικό φιλότιμο και η εμπιστοσύνη στις ικανότητες των ηγητόρων έδιναν καθημερινά κουράγιο στην ψυχή και στο σώμα του. Παράλληλα, η στήριξη των ελπίδων του στον Θεό, σε συνδυασμό με την πίστη στο δίκαιο του αγώνα, συνέβαλαν στην ανάπτυξη και διατήρηση όλων εκείνων των ψυχικών δυνάμεων που χρειαζόταν για τη νίκη. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι τα ελληνικά τμήματα συχνά συνόδευαν ακούραστους και ατρόμητους ιερείς που ευλογούσαν τα ελληνικά όπλα στον υπέρ βωμών και εστιών αγώνα.